

Reykjavík, 7. febrúar 2024

Umhverfis- orku og loftslagsráðuneytið
Skuggasundi 1
101 Reykjavík

Umsögn Orku heimilanna vegna fyrirhugaðra breytinga á Raforkulögum, nr. 65/2003

Formáli

Við erum sammála því að raforkuöryggi er grundvallaratriði í þjóðaröryggi Íslands. Raforka gegnir sífellt meira hlutverki í okkar lífi og vart hægt að hugsa sér að verða rafmagnslaus í stuttan tíma, hvað þá í lengri tíma. Við erum einnig sammála því að það beri að skýra betur hlutverk og ábyrgð aðila á markaði, þannig að ljós sé ábyrgð hvers og eins og tryggt að ekki komi upp atvik á markaði þar sem enginn er ábyrgur.

Í þessari vinnu teljum við að sérstaklega þurfi að horfa til almennra notenda. Almennir notendur eiga enga aðkomu að þessu og treysta því að yfirvöld hugsi fyrir raforkuöryggi þeirra.

Það ber að hafa í huga að þróunin undanfarin ár hefur verið sú að möguleikar sölufyrirtækja til að tryggja sér rafmagn fram í tímann hefur minnkað verulega og öryggi á markaði fyrir smæstu aðilana (heimili og lítil fyrirtæki) hefur um leið aukist. Áður var hægt að kaupa rafmagn þrjú ár fram í tímann og gátu sölufyrirtæki þannig tryggt sér orku með miklum fyrirvara. Um leið var fyrirsjáanleikinn mikill. Í haust höfðu sölufyrirtæki ekki tryggt sér orku eftir áramót 2023/2024 og er staðan þannig í dag að sölufyrirtæki fá að vita með innan við eins mánaðar fyrirvara um þá orku sem þau hafa til sölu í mánuðinum sem er að koma. Þannig höfum við nýlega fengið að vita að grunnorka sem við pöntuðum í haust, vegna ársins 2024, stendur okkur til boða í mars. Enn er óvissa með apríl og mánuðina sem koma þar á eftir. Á sama tíma hefur verið á mánaðarblokkum, breytilegumblokkum og skammtímaorku hækkað verulega.

Kerfið sem við búum við í dag tryggir afhendingu á rafmagni inn á forgangsorkumarkað. Þannig eiga einstaklingar og fyrirtæki ekki að eiga á hættu að missa rafmagn verði skortur á rafmagni á landinu. Til þess að aðilar sem fá rafmagn á forgangsorkumarkaði missi rafmagnið þarf dreifiveitan að koma að því með því að loka á hverfi, bæi eða borgir. Eina ástæðan fyrir því að dreifiveita kæmi til með að fara í slíkar ráðstafanir er að hún fái ekki orku frá flutningfyrirtæki

(Landsneti). Því má vera ljóst að ef til orkuskorts eða aflskorts kæmi þá er það ákvörðun hjá Landsneti og/eða dreifiveitum hvar slíkur skortur kemur til með að hafa áhrif. Þess vegna er nauðsynlegt að skýrt sé í löggjöf hvernig taka eigi á slíkum tilfellum.

Markaðir raforku á Íslandi

Á Íslandi eru nokkrir aðskildir markaðir fyrir raforku. Það sem aðskilur þessa markaði og gerir þá ólíka er það helst hvernig aðilar á markaði geta keypt orku á þeim. Með hversu löngum fyrirvara og á hvaða verðum. Einnig eru ýmisar sér kvaðir fyrir hvern markað. Vegna þessa er mjög mikilvægt að tryggja að orka fari ekki á milli þessra markaða óheft og að aðilar geti spilað með stöðu sína á einum markaði til að njóta samkeppnisforskoti á öðrum markaði. Helstu markaðir eru:

Forgangsorkumarkaður

Þetta er sá markaður sem mest er rætt um, enda kaupa öll heimili og fyrirtæki sem falla ekki undir að vera stóriðja, rafmagn af þessum markaði. Samt sem áður er aðeins um að ræða ca. 20% af framleiddu rafmagni á Íslandi (ca. 15% til fyrirtækja og 5% til heimila). Á þessum markaði kaupa allir orku í gegnum sölufyrirtæki sem selja viðskiptavinum sínum svo rafmagn í smásölu. Þetta er sá markaður sem svigrúm er minnst til að kaupa fram í tímann og jafnframt er dýrasta orkan á þessum markaði.

Stóriðja

Stóriðja á Íslandi notar 80% af þeirri orku sem framleidd er á landinu. Þessi orka er keypt með langtímasamningum oft til meira en 20 ára og eiga þessir samningar það til að verða mjög hagstæðir þegar líður á samningstímann. Til að geta keypt orku á þessum markaði þarf kaupandi að kaupa umtalsvert magn á sama stað með háa nýtingu.

Markaður með ótryggt rafmagn

Til þess að auka nýtingu í raforkukerfinu býður Landsvirkjun aðilum sem hafa uppfyllt ákveðnar kröfr að kaupa ótryggt rafmagn. Aðilar á þessum markaði geta pantað og breytt pöntunum með nánast engum fyrirvara. Þessir aðilar samþykkja að við ákveðnar aðstæður geti komið til skerðinga og þeir fái þá ekki rafmagn. Þessi orka er umtalsvert ódýrari en önnur orka. Þessir aðilar þurfa að hafa varaafli sem þeir geta gripið til þegar um skerðingar er að ræða.

Jöfnunarorkumarkaður

Sölufyrirtækjum og framleiðendum á raforkumarkaði ber að setja inn á markað jafn mikið rafmagn og þeirra viðskiptavinir nota hverja klukkustund (eru jöfnunarorkuábyrg fyrir). Þar sem þetta er í raun ómögulegt ber þeim að gera samning við Landsnet um aðgang að jöfnunarorkumarkaði. Landsnet er svo með samning við framleiðendur um að setja inn á markaðinn þegar sölufyrirtæki setja of lítið inn á hann (uppreglun) og svo draga þau úr notkun þegar raforkusölufyrirtæki setja of lítið inn á markaðinn (niðurreglun). Þannig er

jöfnunarorkumarkaður reglunarmarkaður fyrir alla raforkumarkaði og sér um að á endanum er jafn mikið sett inn á markaðinn eins og notendur taka út af honum.

Sölufyrirtæki sem eru að selja orku inn á tvo eða fleiri markaði gætu í dag keypt orku á markaði sem er með lægra verð og sett inn á markað með hærra verð og notað til þess jöfnunaorkumarkaðinn. Þannig getur fyrirtæki sett of lítið inn á einn markað og um leið of mikið inn á annan markað. Afar mikilvægt er að Landsnet, Orkustofnun og Samkeppniseftirlitið hafi nákvæmt eftirlit með þessum mörkuðum þar sem slík háttsemi myndi hafa mikil áhrif á samkeppnishæfi sölufyrirtækja á markaði.

Vegna þess hversu ólíkir þessir markaðir eru og verð mismunandi er nauðsynlegt að tryggja að orka fari ekki á milli þessara markaða. Um leið er það nauðsynlegt að eftirlitsstofnanir eins og Orkustofnun og Samkeppniseftirlitið taki hart á því ef aðilar misnota stöðu sína með því að flytja orku á milli þessara markaða. Einnig þarf að huga að stærðarmun þessara markaða. Stóriðja er um 80% af heildar markaðnum. Þannig gæti lítill hluti af orku af stóriðjumarkaði haft umtalsverð áhrif á forgangsorkumarkaðinn.

Það er ómöguleg staða raforkusölufyrirtækja sem fjárfesta með samningum í dýrustu orkunni að þurfa að eiga á hættu að ef framleiðsluvörur stóriðju (Silikon, Bitcoin eða álverð) lækka í verði sjái þau sér hag í því að setja orkuna inn á markað í samkeppni við sölufyrirtæki frekar en að nota hana í að framleiða vörur. Á sama tíma myndu sölufyrirtæki sitja uppi með dýra orku og ekki geta selt.

Öll orka sem er til staðar á þessum mörkuðum er þegar framleidd í dag. Þannig kemur það ekki til með að auka orkuöryggi að flytja orkuna á milli markaða. Orkuskortur verður ekki með þeim hætti að einum markaði vanti orku umfram aðra markaði. Það er ákvörðun framleiðenda að velja á hvaða markað þeir framleiða. Hættan er sú að stóriðjan sé búin að verja sig betur í samningum og það verði dýrara fyrir framleiðslufyrirtæki að afhenda ekki stóriðju frekar en heimilum. Þess vegna er það brýnt að staða heimila sé skýrð nákvæmlega í lögum.

Framtíðin

Ef það kerfi sem við búum við í dag þykir ábótavant er spurning hvort betra sé að á landinu verði einn markaður þar sem öll orka fer inn og allir aðilar á markaði kaupi sína orku þar. Þá yrði til stór markaður sem gæti borið þann kostnað sem hlýst að því að reka markað.

Til að markaður geti starfað þarf að vera fyrirsjáanleiki í verðlagningu. Landsvirkjun hefur hingað til auglýst verð fram í tímann (daga, mánuði og ár). Þannig hafa aðilar á markaði getað gert tilboð í notkun fyrirtækja með nokkurri vissu um að geta pantað orku fyrir þá samninga, allt að ár fram í tímann, á verðum sem eru í samræmi við þeirra tilboð. Þegar unnið er því að koma á laggirnar markaði þarf að gæta þess að þessi fyrirsjáanleiki hverfi ekki. Því að óvissa kemur til með að fara út í verðlagið og í versta falli verða aðeins eftir einn eða tveir aðilar sem geta boðið í orkunotkun fyrirtækja.

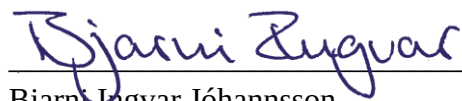
Samráð

Fram kom í skjali um áform um lagasetningu frá ráðuneytinu að samráð hefði verið haft og vinnuhópar starfræktir allt frá árinu 2020 vegna orkuöryggis á raforkumarkaði. Við fengum að vita af þessari vinnu fyrir rúmri viku. Við óttumst að þar sem þessir vinnuhópar og þetta samráð hafi átt sér stað hafi mikið af markaðsupplýsingum komið fram sem kunna að hafa nýst þeim aðilum sem hafa haft aðgang að þeim. Við höfum oft bent á að vinnuhópar í nafni úrbóta þar sem dreififyrirtæki, flutningsfyrirtæki, frameiðendur og valin sölufyrirtæki taka þátt feli í sér að upplýsingar fari á milli þessara aðila og að þessar upplýsingar nýtist þeim sem taka þátt í samkeppni á raforkumarkaði.

Lokaorð

Við hjá Orku heimilanna erum ávallt reiðubúin að skýra mál okkar betur og taka þátt í hvers konar umræðum sem kunna að verða til þess að umgjörð um raforkuviðskipti verði notendavænni og neytendum til hagsbóta.

Virðingarfyllst,
Orka heimilanna

A handwritten signature in blue ink, reading "Bjarni Ingvar Jóhannsson".

Bjarni Ingvar Jóhannsson
Framkvæmdastjóri

A handwritten signature in blue ink, reading "Loftur Már Sigurðsson".

Loftur Már Sigurðsson
Sérfræðingur raforkuviðskipta